

Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Työllisyys, talousuudistus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus – Kohti innovaation ja tiedon Eurooppaa”

(2000/C 117/13)

Talous- ja sosiaalikomitea päätti 23. syyskuuta 1999 työjärjestyksensä 11 artiklan 4 kohdan, 19 artiklan 1 kohdan ja 23 artiklan 3 kohdan mukaisesti antaa lausunnon aiheesta ”Työllisyys, talousuudistus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus – Kohti innovaation ja tiedon Eurooppaa”.

Asian valmistelusta vastannut ”työllisyys, talousuudistus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus” -alakomitea antoi lausuntonsa 9. helmikuuta 2000. Esittelijä oli Peter Morgan ja apulaisesittelijänä toimi Ursula Engelen-Kefer.

Talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 1. ja 2. maaliskuuta 2000 pitämässään 370. täysistunnossa (maaliskuun 2. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 114 ääntä puolesta ja 5 pidättyi äänestämästä.

1. Johdanto

1.1. Neuvoston puheenjohtajavaltiot Suomi ja Portugali pyysivät 16. lokakuuta 1999 alustuksia aiheesta ”Työllisyys, talousuudistus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus – Kohti innovaation ja tiedon Eurooppaa” Lissabonissa 23. ja 24. maaliskuuta 2000 järjestettävän Eurooppa-neuvoston ylimääräisen kokouksen yhteydessä käytävään keskusteluun. TSK on erittäin tyytyväinen, että siltä on pyydetty panosta tähän huippukokoukseen ja erityisen tyytyväinen siihen, että se on kutsuttu yhdessä parlamentin, komission, Euroopan keskuspankin ja työmarkkinaosapuolten kanssa korkean tason foorumiin, joka järjestetään Portugalissa kesäkuun alussa huippukokouksen seurantaan varten.

1.2. Eurooppa-neuvoston jäsenille 17. tammikuuta 2000 osoitetussa kirjeessä Portugalin pääministeri otti asian uudelleen esille. Seuraavassa ote kirjeestä:

”Euroopan rakentamisessa on alkamassa uusi ajanjakso.

Talouden elpymisestä huolimatta, työttömyyden, sosiaalisen syrjäytymisen ja sosiaalisen suojelun järjestelmien epätasapainoon liittyvien tulevaisuuden uhkien kaltaisista vakavista yhteiskunnallisista ongelmista ei ole päästy eroon. Ne heijastavat lisäksi syviä rakenteellisia ongelmia, joiden ratkaisu edellyttää rohkeita uudistuksia. Ongelmia korostaa lisäksi maailmanlaajuistumisen, tekniikan kehityksen ja väestön ikääntymisen kaltaiset väistämättömät haasteet. Eurooppalainen yhteiskuntamalli voidaan säilyttää ainoastaan löytämällä uusia kilpailutekijöitä ja yhteiskuntamallia uudistamalla.

Portugali toimii neuvoston puheenjohtajavaltiona vuonna 2000. Se tarjoaa sopivan ajankohdan pitkäjänteiselle pohdinnalle ja päätöksenteolle. Se onkin 23. ja 24. maaliskuuta 2000 Lissabonissa järjestettävän Eurooppa-neuvoston erityisistunnon tavoitteena. Haluamme tässä uudessa tilanteessa saattaa kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä koskevan eurooppalaisen strategian ajan tasalle, sekä rikastuttaa Euroopan työllisyysoppimuksen sisältöä.

Haluaisin ottaa lähtökohtana esiin erään keskeisen asian. Muotoutumassa on uusi ajattelutapa: kansakuntien, alueiden, yritysten ja ihmisten vaurauden tärkeimmäksi perustaksi on muodostumassa innovaatioon ja tietoon pohjautuva talous. Eurooppa on jäänyt huomattavasti jälkeen. Sen tulisikin etsiä uudessa kilpailutilanteessa oma tiensä ja torjua samalla sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyviä uusia riskejä. Innovaatio ja syrjäytymisen torjunta on yhdistettävä.

Uskon, että voimme nykytilanteessa määritellä tulevaisuuden kymmenvuotiskaudeksi uuden strategisen tavoitteen: Euroopasta tulee tehdä maailman dynaamisin ja kilpailukykyisin talousalue, joka nojaa innovaatioon ja tietoon ja jolla talouskasvu kiihtyy, minkä tuloksena syntyy entistä parempia työpaikkoja ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus lujittuu.

Kasvun perusteiden uudistamiseen tähtäävässä taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa strategiassa tulee yhdistää makrotalouspolitiikka ja sosiaalisen suojelun ajanmukaistaminen.”

1.3. Portugalilainen puheenjohtajisto on sitemmin esitellyt 12. tammikuuta 2000 päivätyn asiakirjan ”Työllisyys, talousuudistukset ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus – innovaation sekä tietojen ja taitojen Euroopan kehittämiseksi”.

1.4. Komitea ilmaisee tyytyväisyytensä asiakirjaan ja siinä esitettyjen ehdotusten yleisiin tavoitteisiin.

1.5. Komitea kannattaa ajatusta ”vahvistavasta strategiasta”. Sellainen on tämä lausuntokin ominaislaadultaan. Komitea tukee vähintään 3 %:n kasvutavoitetta koko EU:n alueella. Työttömyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi kasvutavoite voidaan asettaa korkeammaksikin. Komitea on yhtä mieltä siitä, että nyt on välttämätöntä kannustaa dynaamisuutta ja yrittäjyyttä sekä lujaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta edistävää kulttuuria. Myös komitea uskoo, että taloudellisessa ja sosiaalisessa strategiassa on Euroopan talouskasvun perustan uudistamiseksi yhdistettävä makrotalouspolitiikka, talousuudistukset ja rakennepolitiikka, aktiivinen työllisyyspolitiikka sekä sosiaalisen suojelun uudistaminen.

1.6. TSK:n vastaus pohjautuu ajatukseen, että Euroopan unionin kansalaiset ovat riittävän innovatiivisia ja yritteliäitä luodakseen tarvittavan määrän uusia ja kestäviä työpaikkoja.

1.7. Mikä Euroopassa jarruttaa työpaikkojen luomista? Liian harva yritys tai muu organisaatio onnistuu tietoresurssien innovoinnissa ja hyödyntämisessä. Luovuus on voimakas inhimillinen kyky. Miksei sitä Euroopassa hyödynnetä mahdollisimman laajasti? Millainen on edellä mainittu uusi ajattelutapa?

2. Uusi ajattelutapa

2.1. Tavallisesti termillä "uusi ajattelutapa" viitataan kasvuun, joka ei aiheuta inflaatiota, ja se liitetään Yhdysvaltojen rahapolitiikan johtamiseen. Kuten USA:n alhaiset työttömyysluvut osoittavat, uusi ajattelutapa merkitsee käytännössä korkeaa työllisyyttä, johon ei liity inflaatiota. Sosiaalisista syistä Yhdysvaltoja ei pidetä mallina Euroopalle. Euroopassa uutta ajattelutapaa voidaan tulkita seuraavasti:

- talouden kehityksen maksimointi ja samalla sosiaalisen syrjäytymisen ja ristiriitojen minimointi,
- talouden kilpailukyvyyn varmistaminen samalla, kun säilytetään kilpailukykyinen yhteiskuntamalli,
- uuden teknologian käytön optimointi yhteiskunnan, luonnonympäristön sekä luonnonvarojen kannalta kestäväällä strategialla,
- kestävyuden varmistaminen kehittämällä osallistumiseen perustuvaa kulttuuria sekä yrityskulttuuria, jossa elinikäistä oppimista ja solidaarisuutta sovelletaan luovasti.

2.2. EU:n nykytilanteessa mainittu uusi ajattelutapa, eli talouskasvu johon liittyy myös sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja työllisyyden parantaminen inflaatiota lisäämättä, on mitä toivottavin lopputulos.

2.2.1. Myönteinen ja optimistinen taloudellinen ilmasto on rakennemuutoksen kannalta hyödyllinen. Kannattamattomien työpaikkojen karsiminen on sitä helpompaa, mitä enemmän toisaalla luodaan uusia ja kestäviä työpaikkoja ja mitä paremmat tulevaisuudennäkymät uudet työpaikat työolojen osalta tarjoavat.

2.2.2. Tätä kehitystä tukee siis talouspolitiikka, jolla pyritään kokonaiskysynnän tasaiseen kasvuun tuottavuuden parantamisen ohella. Nykyisiä ongelmia ei voida ratkaista kieltämällä talouskasvun merkitys. Puheenjohtajavaltion asiakirjassa mainittu 3 %:n kasvu on vähintäänkin tarpeen.

2.2.3. Jos uusi ajattelutapa on syntynyt kehityksen tuloksena, niin mitkä seikat ovat kehityksen takana ja mitkä tekijät voisivat saada samanlaisen kehityksen alulle myös EU:ssa? Vaikka kysymykseen ei ole tyhjentävää vastausta, voidaan erottaa joukko tekijöitä, jotka vaihtelevat taloudellisista ja elinkeinorakenteeseen liittyvistä seikoista kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin, ekologisiin ja kestävyuden vaatimukseen liittyviin tekijöihin.

2.3. Mitkä tekijät edistävät uutta ajattelutapaa ja mitkä piirteet ovat sille tyypillisiä? Mitkä seikat edistävät kasvua, johon ei liity inflaatiota? Seuraavassa muutamia selviä osatekijöitä:

- maailmanlaajuinen kilpailu, joka painaa tietyillä aloilla tuotteiden ja palvelujen hintoja alaspäin,
- tuottavuus, joka tietotekniikkaan ja televiestintään tehtyjen pitkäjänteisten sijoitusten ansiosta vihdoinkin näyttää saavan uuden ulottuvuuden,
- taidot, joiden vuoksi pieni osa työpaikoista on työmarkkinoilla etusijalla ja enemmistö vähäistä tai ei lainkaan ammattitaitoa edellyttävistä työtehtävistä on menettänyt arvoaan,
- tietotekniikasta johtuva rakennemuutos, joka on johtanut hierarkian purkamiseen sekä ulkoistamiseen, jotka molemmat voivat alentaa hintatasoa,
- palvelusektorin kehittyminen ja työpaikkojen siirtyminen palvelualalle,
- sekä sijainnin että työajan suhteen joustavien "elämäntapa-suhteiden" yleistäminen.

2.4. Mikäli inflaatiopaineiden aleneminen selittyy yllämainituilla tekijöillä, mitä kasvutekijät sitten ovat?

- dynaaminen tietotekniikka-ala tai täsmällisemmin ilmaistuna tietoyhteiskuntatekniikan (IST) ala, joka kattaa laitteistot, ohjelmistot ja palvelut,
- median ja rahoituksen kaltaisten tietoon perustuvien elinkeinojen nopea kasvu tietoyhteiskuntatekniikan kehityksen vanavedessä,
- perinteiseen pääomaan perustuvien elinkeinoalojen muuttuminen tietoyhteiskuntatekniikan ansiosta,
- riskipääoma-alan kasvu ja uusien, usein uutta teknologiaa hyödyntävien yritysten nopea lisääntyminen,

- kestävä kehitys edistävän politiikan vaikutuksen ilmeneminen ja sen myötä vanhojen elinkeinojen sopeutuminen ja uusien kehittyminen.

2.5. Kohdissa 2.3 ja 2.4 kuvatuilla tekijöillä on ollut myönteinen vaikutus uuteen ajattelutapaan ainoastaan edullisen vero- ja rahapolitiikan ansiosta. Ne ovat puolestaan edistäneet voimakasta tietotekniikkaan sijoittamista ja luoneet siihen mahdollisuudet.

2.6. Uuden ajattelutavan omaksumista on USA:ssa edistänyt erityisesti pääomamarkkinoiden asema. Teknologia-alan markkina-arvon suunnattoman voimakas kasvu on seurausta investointien merkittävästä uudelleen suuntauksesta. Riskipääomarahastojen valtava kasvu tarjoaa lisäesimerkin tästä uudelleenkohdentamisesta. EU:ssa ei vielä ole tämänkaltaisia pääomamarkkinoita. Euron käyttöönotto on ratkaiseva edellytys, mutta silti osake- ja riskipääomamarkkinat ovat edelleen puutteellisesti kehittyneitä. Viimeaikaiset rajatylittävät liiketoimet osoittavat uuden suunnan, mutta hallituksilta, pankeilta,

yrityksiltä ja sääntelyviranomaisilta puuttuu yhä yhteisönlaajuinen kunnianhimo ja näkemys, jotka ovat tarpeen uuden ajattelutavan juurruttamiseksi Euroopan unioniin. Mikäli Euroopassa on tarkoitus helpottaa rajatylittävien liiketapahtumien suorittamista, on muistettava, ettei jäsenvaltioiden välillä ole mahdollista päästä samanlaiseen työvoiman liikkuvuuteen kuin Yhdysvaltojen osavaltioiden välillä. Näin ollen sosiaalinen ulottuvuus edellyttää eurooppalaista ratkaisua.

2.7. Nämä kasvuun ja tuottavuuteen vaikuttavat tekijät vaikuttavat myös liiketoiminnan yhteiskunnalliseen, kulttuuriin ja organisatoriseen ulottuvuuteen.

2.8. Taulukossa 1 pohditaan japanilaisten tuotantomenetelmien vaikutusta teoksen *"The Machine that Changed the World"* pohjalta⁽¹⁾. Siinä pidetään lähtökohtana, että asiakkaat luovat työpaikkoja, että ihmiset ovat arvokkain tekijä ja että mikäli työntekijöiltä edellytetään mahdollisimman suurta tehokkuutta, heillä tulee myös olla päätösvaltaa.

⁽¹⁾ Womack, James P. et al., *The Machine that Changed the World*, 1990.

Taulukko 1: Yrityksen uusi ja vanha olemus

Vanha	Uusi
Ensisijainen tavoite: voitto	Ensisijainen tavoite: asiakastyytyväisyys
Voimavarat: tavaroita ja asioita	Voimavarat: ihmisiä
Ajattelijat ja tekijät ovat eri henkilöitä	Tekijät ja ajattelijat ovat samoja henkilöitä
Massatuotanto	Mahdollisimman joustava tuotanto (<i>lean production</i>)
Eriytetty markkinointi Tavarantoimittajat ja asiakkaat riittävän kaukana	Integroitu markkinointi Kumppanuuteen perustuvat suhteet sekä tavarantoimittajiin että asiakaisiin
Hierarkkinen organisaatio, jossa toiminnalliset yksiköt on erotettu muista	Ryhmätyöhön perustuva organisaatio ja lisäksi useita "sekaryhmiä"
Tuottavuuden mittaaminen valvonnan vuoksi, rahallisten keinojen käyttö	Tuottavuuden mittaaminen sen parantamiseksi, rahallisia keinoja laajemmat keinot
Mittakaavasäästöt tärkeitä	Ajan säästö tärkeää

Lähde: Hall, *Soul of Enterprise* (1993: 281).

2.9. Taulukossa 2 kuvataan uutta organisaatioetiikkaa, joka perustuu työntäjän etsimisiin taitoihin, nopeaan muutokseen,

laajaan yhteistyöhön ja palkkiojärjestelmään.

Taulukko 2: Johdon vaihtoehdot

"Vallankumousta edeltävä"	"Vallankumouksen jälkeinen"
Elinikäinen työpaikka	Elinikäinen työllistettävyys
Muutoksen aiheuttamien riskien minimointi	Muutoksen tarjoaminen mahdollisuuksien maksimointi
Vastakkainasetteluun perustuva johtaminen	Yhteistyöhön perustuva johtaminen
Kapea-alainen näkemys pääsidosryhmistä	Laaja-alainen näkemys pääsidosryhmistä
Palkkioiden keskittäminen	Palkkioiden jakaminen
Hallintoasiantuntemuksen korostaminen	Teknisen asiantuntemuksen korostaminen
Jatkuvuuteen keskittymien	Jatkuvaan epäjatkuvuuteen keskittyminen
Eriyttäminen ja erikoistuminen menestyksen avaintekijänä	Kokonaisvaltainen lähestymistapa organisaatioon
Sirpaleinen kuva työstä ja yrittämisestä	Yhdentynyt kuva työstä ja yrittämisestä
Vanhoissa säännöissä pitäytyminen	Uusien sääntöjen etsiminen

Lähde: Cannon, Welcome to the Revolution (1996: 18).

2.10. Taulukossa 3 korostetaan erityisesti tietojärjestelmien vaikutusta organisaatiokulttuuriin. Kyseessä on uuden

ajattelutavan tarkastelu organisaation kannalta.

Taulukko 3: Siirtyminen teollisesta tieto-organisaatioon

Teollisen aikakauden organisaatio	Tiedon aikakauden organisaatio
Keskittyminen mitattaviin tuloksiin	Keskittyminen strategiaan seikkoihin soveltaen osallistumista ja päätösvallan jakamista
Pitkälle erikoistunut tietopohja, joka perustuu yhteen taitoon	Monitaitoisuuteen perustuva monialainen tietopohja
Henkilökohtainen vastuu	Ryhmäkohtainen vastuu
Selkeästi eriytetty ja jaoteltu paikka, rooli ja vastuu organisaatiossa	Matriisijärjestelmä – paikka, rooli ja vastuu joustavat
Lineaarinen ohjelmiin liittyvä panos-tuotos -ajattelu	Kokonaisvaltainen ohjelmointinäkemys
Reaktiivinen lähtökohta ongelmanratkaisussa: ongelmat ratkaistaan kun niitä syntyy – lyhytjänteinen keskittyminen, jolle on tyypillistä lähimpään (tulos)tavoitteeseen keskittyminen	Proaktiivisuus: asioiden ennakointi ennen kuin ne muodostuvat ongelmiksi, lyhytjänteisen pragmatismien ja pitkän tähtäimen päämäärien tasapainottaminen
Suunnittelu perustuu paikalliseen näkökulmaan	Paikallinen toiminta perustuu globaaliin näkökulmaan
Hierarkkinen ja lineaarinen tiedonkulku	Monitahoinen, "rajaton" tietoverkko
Huomiota kiinnitetään määrässä ilmeneviin eroihin	Huomiota kiinnitetään laatueroihin
Sijoitukset kohdistetaan tuotantolaitoksiin ja välineisiin	Sijoitukset kohdistetaan henkilöstön kouluttamiseen
Tehokkuuteen pyritään menetelmiä soveltamalla	Huipputehokkuus saavutetaan yhteisen arvopohjan ansiosta
Parannusehdotukset lähtöisin johtavalta eliitiltä	Parannusehdotuksia kaikilta tasoilta
Nykyhetken suuntautuva ja nykytietoon perustuva toiminta	Tulevaan suuntautuva toiminta ajan hermolla

Lähde: Hames, "The Management Myth" (1994).

2.10.1. Luovuuden avainasema kilpailussa menestymisessä korostuu entistä enemmän. Perinteisesti uusien ratkaisujen kehittäminen on ollut harvojen ja valittujen tehtävä. Kehityksen kiihtyminen edellyttää kuitenkin luovuuskapasiteetin moninkertaistamista. Tässä yhteydessä on olennaista, ettei edistetä ainoastaan perustietoa ja viimeisintä teknologiaa, vaan kaikkien alojen erikoisosaamiseen liittyvän taitotiedon lisääminen on yhtä tärkeää. Mikäli Euroopan talouden innovointikykyä halutaan parantaa, on elintärkeää edistää työllistettävyyttä sekä jatkuvasti sopeuttaa ja parantaa työntekijöiden taitoja.

2.10.2. Innovaatio on syvästi yhteisöllinen prosessi, jossa ihmiset ja heidän tietonsa, taitonsa ja luovuutensa on etusijalla. Näille taidoille on annettava tilaa kehittyä yhteistyöhön ja osallistumiseen perustuvassa työympäristössä ja perinteisen hierarkian estämättä. Tärkeintä ei ole ainoastaan sääntöjen noudattaminen, vaan tuotantoprosessin organisoiminen parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä edellyttää, että työntekijöille annetaan sananvaltaa. Ryhmittäin- tai työryhmän puitteissa jaotellun kaltaiset työn organisoimisen uudet muodot mahdollistavat työvoiman tietojen ja taitojen hyödyntämisen mahdollisimman hyvin ja laajentavat työntekijöiden toiminta- ja päätösmahdollisuuksia. Näin ne tarjoavat mahdollisuuden parantaa samalla sekä tuottavuutta ja kilpailukykyä että työoloja. Kaikkien työntekijöiden osallisuus edellyttää myös, että kehitetään työntekijöille tiedottamista ja heidän kuulemistaan sekä osallistumistaan yrityksissä ja toimintayksiköissä.

2.10.3. Tarkasteltaessa innovaatiota sosiaalisena eikä pelkästään teknisenä prosessina huomataan, että se edellyttää työn rakenteen perusteellista muuttamista ja siihen liittyen uusia työaikajärjestelyjä. On löydettävä uusia ratkaisuja liike-elämän tavoitteiden, työntekijöiden tarpeiden ja kuluttajien etujen yhteensovittamiseksi. Yritykset hyötyvät näin syntyvästä tuottavuuden lisästä samalla, kun työntekijät nauttivat kilpailukykyyn perustuvien työpaikkojen tarjoamasta turvallisuudesta ja pystyvät yhdistämään uran ja perhe-elämän entistä helpommin. Tavoitteena tulee olla kaikkien etujen oikeudenmukainen yhteensovittaminen ja uuden tasapainon löytäminen yhtäältä yritysten joustavuustavoitteiden ja toisaalta työntekijöiden arvostamisen ajanhallintaan sosiaaliseen suojeluun liittyvien tarpeiden välillä. Rakennemuutoksen jatkuessa muuttuvat myös työehtoja koskevat normit. "Normaalien työajan" uudelleenmäärittely edellyttää työehtosopimuksia (ja tietyissä tapauksissa lainsäädäntöä), jotta työntekijöiden oikeudet sosiaaliseen suojeluun taataan. Nämä seikat eivät kuitenkaan saisi haitata työllistettävyyttä ja kilpailukykyä.

2.11. Kolmessa edellä esitettyssä taulukossa hahmotellut muutokset ovat syvällekkäviä. Vakiintuneissa suur yrityksissä ei kyseisiä tavoitteita ole helppo saavuttaa. Tavoitteisiin on paljon helpompi päästä uusissa yrityksissä, joille ei ole kertynyt yhteisöllistä ja organisatorista perinnettä. Tämä selittää osittain

joidenkin uusien yritysten nopean kasvun ja menestyksen. Haasteena onkin näiden tavoitteiden saavuttaminen kaikissa yrityksissä.

2.12. Nopea rakennemuutos sisältää sekä riskejä että mahdollisuuksia.

- Melko kouluttamatonta työvoimaa työllistävä työvoimavaltainen toiminta väistyy pääomavaltaisempien ja ammattitaitoisempaa työvoimaa vaativien, yksilöiltä yksilöille ja yrityksiltä yrityksille suunnattuja palveluja tarjoavien yritysten tieltä.
- Sekä työuraansa aloittavilta että työssä olevilta edellytetään entistä parempaa ammattitaitoa. Samalla hankittujen tietojen "käyttöikä" lyhenee. Tämä edellyttää entistä nopeampaa muutokseen reagoimista ja sopeutumista, mikä puolestaan edellyttää kouluttajien koulutuksen perusteellista tarkistamista.
- Työn organisoimisen uusiin muotoihin tulee kuulua työntekijöille annettavan vastuun lisääminen, mikä puolestaan parantaa heidän mahdollisuuksiaan hyödyntää koko potentiaaliaan. Lisäksi myös organisaation alimmilla tasoilla edellytetään entistä parempia ongelmanratkaisu- ja sosiaalisia taitoja.
- Työn vaihtaminen, joko samassa organisaatiossa tai siirtyminen toisen työnantajan palvelukseen yleistyy. Monien mielestä tähän liittyy erottamattomana osana työsuhteturvan heikkeneminen. Samaan aikaan uudenlaiset ja usein pysyvä työsuhdetta heikommin turvatut työsuhteet, kuten määräaikaiset työsuhteet, vuokratyövoiman käyttö, itsensä työllistäminen työntekijän kaltaisessa työsuhteessa jne. yleistyvät. Tämän vuoksi on kehitettävät ja sovellettava asianmukaisia strategioita ja investointeja työntekijöiden sopeuttamiseksi ja sosiaalisen suojelun takaamiseksi. Eräs rakennemuutoksen tärkeimmistä onnistumisen edellytyksistä on siihen liittyvä sosiaaliturva.
- Vähäisen ammattitaidon omaaville työntekijöille tarjoutuvat mahdollisuudet näyttävät vähenevän entisestään. Tämä lisää työttömyyttä, pienentää tulo-osuuksia ja kasvattaa palkkaeroja. Suuri pitkäaikaistyöttömien määrä pahentaa tilannetta. Tarvitaankin pitkäaikaistyöttömille suunnattua koulutus-, uudelleen koulutus- ja integrointipolitiikkaa. Työn saamista vaikeuttaa entisestään se, että osalle työntekijöistä sopeutuminen on hankalaa tai jopa mahdotonta.
- Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen saattaa lisääntyä ja rakennemuutoksen nopeaa tahtia saattaa seurata uudenlainen marginalisoituminen. Lisäksi sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyy sekä suoria että epäsuoria kustannuksia, jotka kasvavat vaarallisen voimakkaasti. Niin yksityisten kuin julkisten elimien, myös yritysten, tulee sitoutua torjumaan tätä suuntausta riittävin toimin ja tehdä siten sosiaalisen syrjäytymisen torjunnasta kaikilla aloilla ensisijainen tavoite.

2.13. Euroopan työllisyystilanteen kestävä parantuminen riippuu siis myös siitä, miten hyvin talouden rakennemuutosta erityisesti tietotekniikan osalta onnistutaan edistämään ja organisoimaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla ja miten yritysten innovaatiokykyä voidaan edistää.

2.14. Neuvoston puheenjohtajavaltion Portugalin tavoitteena on selvästikin Lissabonin erityishuippukokouksen avulla nopeuttaa ja korostaa Kölnin, Cardiffin ja Luxembourgin prosesseilla aloitettua innovaatioon ja tietoon liittyvää työtä.

2.15. Lissabonin Eurooppa-neuvoston tärkein tehtävä on tarkastella strategiselta kannalta Euroopan tilanteen ja uuden ajattelutavan suhdetta. Käynnissä oleva suhdannekierrosta johtuva talouden elpyminen voi tarjota tekosyyksi olla ryhtymättä perusteellisiin toimiin, jotka ovat tarpeen, mikäli suhdanneperäinen talouden toipuminen halutaan muuntaa työllisyyden kestävään paranemiseen johtavaksi rakenteelliseksi uudistukseksi.

2.16. Komitea on vakuuttunut, että Euroopassa on riittävästi innovaatiota, luovuutta, tietoa ja yrittäjyyttä, jolla uudesta ajattelutavasta luodaan menestys. Mainitut kyvyt on kuitenkin vapautettava. Esteet on korvattava mahdollisuuksilla. Rangais-
tukset on korvattava kannusteilla. Viime vuosikymmenellä vapautettiin Euroopassa monet teollisuuden alat kilpailulle. Nyt meidän on vapautettava eurooppalaisten energia.

3. Kohti uutta ajattelutapaa – innovaation ja tiedon Eurooppa

3.1. Lissabonin huippukokouksen tehtävä on nopeuttaa uuden ajattelutavan omaksumista. Käynnistetyt ”prosessit” johtavat osittain tähän suuntaan. Tietojen ja taitojen Eurooppa on moniulotteinen ja sen kehittämiseksi on suunniteltu useita yhteisön politiikkoja. Pääasiassa tieteelliseen ja teknologiseen tutkimukseen pohjautuvan tiedon tulee olla rakenteeltaan sellaista, että sitä voidaan leivittää tavallisten ihmisten hyödynnettäväksi. Tiedon huippusuhdanteen tuotteena itsekin syntynyt tietotekniikka on tehokas välinen tiedon levittämiseksi. Tämän tekniikan hallitseminen onkin olennainen osa tiedon Euroopan kehittämistä. Lissabonissa onkin tarpeen sitoutua suppeaan joukkoon erittäin näkyviä toimia, joilla luodaan uudelle ajattelutavalle suotuisa ilmasto ja kiihdytetään sen omaksumiseen johtavaa kehitystä. Lisäksi esitetään innovaatiota edistäviä toimia. Tietoon pohjautuvan yhteiskunnan osalta esitetään tietotekniikan avulla tapahtuvaan tiedonhankintaan keskittymistä.

3.2. TSK esittää seuraavien asioiden käsittelemistä Lissabonin huippukokouksessa:

3.2.1. Yhteiskuntamallin sopeuttaminen uuteen ajattelutapaan:

Yhteiskuntamallia ja sen eri ilmenemismuotoja on mukautettava työllisyyden esteiden poistamiseksi, kaiken ikäisten sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja erityisesti naisten kannalta yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaamiseksi. Samalla tulee kuitenkin turvata sosiaalinen suojelu.

3.2.2. Yleinen tietotekniikkakoulutus:

Työllistettävyyden varmistamiseksi ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi tulee kuhunkin ikäpolveen ja niin naisiin kuin miehiinkin kiinnittää tässä yhteydessä erityistä huomiota.

3.2.3. Yrittäjäkulttuurin levittäminen ja edistäminen:

Tähän liittyviä aiheita ovat mm. yleiset ammatilliset taidot ja työllistettävyyden, yrittäjille ja työntekijöille suunnatut kannusteet sekä yrittäjyyden taloudellisen ja sosiaalisen arvon tunnustaminen. Yrittäjillä tarkoitetaan tässä yhteydessä uutta teknologiaa hyödyntävien ja uusille markkinoille suuntautuneiden pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouteen kuuluvien yritysten perustajia ja johtajia.

3.2.4. Vakiintuneiden yritysten auttaminen uuden ajattelutavan omaksumisessa:

Edellytetyn muutoksen laajuus ilmenee 2 kohdassa esitetyistä taulukoista ja niiden selityksistä.

3.2.5. Koulutuksen sopeuttaminen uuteen ajattelutapaan:

Vaikka ammatillinen ja yleissivistävä koulutus on keskeinen tekijä uudessa ajattelutavassa ja erityisesti työllistettävyyden kannalta, on merkille pantavaa, että USA:ssa uusi ajattelutapa liittyy yleisesti ottaen alhaiseen koulutustasoon. Yhdysvaltoja korkeamman koulutustason ansiosta sekä julkisen vallan ja yritysten tulella EU:lla on mahdollisuus luoda runsaasti uusia ja laadukkaita työpaikkoja. Inhimilliseen pääomaan sijoittaminen on innovaatioon, tietoon ja taitoon perustuvan yhteiskunnan perusta.

3.2.6. Kestävän kehityksen valjastaminen edistämään innovaatiota ja kasvua:

Unionin talouden ja kulttuurin täydellinen sopeuttaminen kestävän kehityksen periaatteisiin ja sääntöihin edellyttää syvätkäyviä muutoksia, perusteellista "epäjatkuvuutta" sekä teknologista ja käyttäytymismalleihin liittyvää innovaatiota. Tällainen kehitys vastaa uutta ajattelutapaa.

3.3. Komitea pitää itsestään selvänä, että EU:n toimielimet ja jäsenvaltiot ottavat työmarkkinaosapuolet ja muut yhteiskunnalliset järjestöt mukaan Lissabonin huippukokouksen päätösten toteuttamiseen. Niiden osallistuminen on toimien onnistumisen kannalta välttämätöntä.

4. Yhteiskuntamallien sopeuttamien

4.1. Komitea on huolissaan siitä yhteiskunta- ja kulttuurimallin osa-alueesta, johon kuuluu työnsaanti, työsuhdeturva, työttömyys ja työeläkkeelle siirtyminen. Hiljattain tehdyn analyysin mukaan EU:ssa on tarpeen luokitella erikseen reiniläinen, pohjoismaalainen, välimerellinen ja anglosaksinen malli. Ne eroavat toisistaan laajuudeltaan, mekanismiltaan, toiminnaltaan ja rahoitukseltaan. Tämän lausunnon argumentoinnin kannalta on tärkeää tiedostaa, että erojen vuoksi myös lopputulokset vaihtelevat mitä tulee mm.

- eri ikäisten työssä käyvien miesten osuuteen
- eri ikäisten työssä käyvien naisten osuuteen
- työuraansa vielä aloittamattomien nuorten osuuteen
- pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työikäisten ikääntyneiden osuuteen
- jne.

4.2. Mihinkään nimenomaiseen malliin keskittymättä voimme pohtia yleisiä, kaikkein mallien toimintaan liittyviä kysymyksiä.

- Miksi tietyissä maissa niin monet nuoret ovat jääneet työmarkkinoiden ulkopuolelle? Mitkä ovat heidän työllistämisenä tiellä olevat esteet?
- Miksi tietyissä malleissa nuorten työmarkkinoille siirtymistä lykätään melkein vuosikymmenellä ja (voidaan väittää) juuri niillä kymmenellä vuodella, jolloin nuorilla on kaikkein eniten energiaa ja intoa?
- Miksi joissain malleissa työmarkkinoilla on enemmän yksin eläviä naisia kuin yksin eläviä miehiä, kun taas toisissa malleissa tilanne on selvästi erilainen?

- Missä määrin synnytykseen ja lastenhoitoon sekä työ- ja perhe-elämän järjestämiseen liittyvät määräykset helpottavat tai vaikeuttavat vanhempien työssäkäyntiä?
- Miksi suhdannetyöttömyys muuttuu tietyissä malleissa muita helpommin rakenteelliseksi työttömyydeksi? Mitkä tekijät estävät uudelleentyöllistymisen?
- Mikä tekijä yhdistää tietyissä jäsenvaltioissa eläkerahastoja ja varhaista eläkkeelle siirtymistä? Voidaanko tämä yhteys murtaa siten, että eläkkeellä olevat ihmiset voivat palata työmarkkinoille ilman, että heidän eläkeodotuksensa kärsivät?
- Mitkä ovat tärkeimmät köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä aiheuttavat tekijät, ja minkälaisella politiikalla voidaan kaikkein tehokkaimmin edistää syrjäytymisen torjuntaa kaikkein huonoimmassa asemassa olevien ryhmien kohdalla?

Ratkaisujen ja vastausten löytämiseksi näihin kysymyksiin tulisi EU:n huippukokouksessa ottaa tarkastelun kohteeksi verrokkianalyysiin liittyvät prosessit ja parhaiden käytänteiden vaihto.

4.3. Mikäli työsuhdeturva ja sosiaalinen suojelu ovat onnistuneesti tasapainossa, voidaan työllisyyttä entisestään parantaa vero- ja rahapolitiittisin toimin.

4.3.1. Joustavan työajan ja muiden työehtosopimus pohjaisen työaikajärjestelyjen käyttöönotosta ei pitäisi päättää yritysten voitontavoitteluun nojautuvien ajanhallintaperusteiden pohjalta, vaan sekä mies- että naispuolisille työntekijöille tulisi antaa nykyistä enemmän sananvaltaa oman työaikansa järjestämisessä. Sen lisäksi, että entistä joustavampaan työaikaan siirtyminen laajentaa yrityksen toimintamahdollisuuksia, sen tulisi myös tarjota työntekijöille mahdollisuus parantaa työ- ja yksityiselämän velvoitteiden yhteensovittamista. Työntekijöiden työaikavaihtoehtojen lisääminen avaa myös työllisyyspolitiikassa uusia mahdollisuuksia.

4.3.2. Mitä tulee työllisyydestä aiheutuviin kuluihin, pahimmat ongelmat liittyvät niihin malleihin, joissa sosiaalikulut katetaan työhön kohdistuvilla veroilla. Näitä rahoitusrakenteita on Euroopassa uudistettava harkiten.

4.4. Monien jäsenvaltioiden yhteiskuntamallissa eläkkeet ovat oma erityiskysymyksensä. Työikäisten ja eläkeikäisten suhde käy sekä miesten että naisten kohdalla yhä epäedullisemmäksi. Eläkeikä kuitenkin laskee ja nuoria on työttömänä. Lisäksi eläkkeisiin liittyvät maksuvelvollisuudet kasvavat kiuksallisesti yli niihin varattujen varojen. Tämä voi puolestaan pakottaa nostamaan sosiaalimaksuja. Kaikki kolme ongelmaa odottavat ratkaisua.

Lyhyen aikavälin ratkaisuna

- varhaisella eläkkeelle siirtymisellä voidaan helpottaa yksikkökoon supistamista ja työpaikkojen luomista nuorille.

Pitkäjänteisesti ajateltuna sitä vastoin

- nuoret on saatava työmarkkinoille,
- varhaista eläkkeelle siirtymistä suosiva suuntaus on käännettävä,
- eläkejärjestelmien organisaatio ja rahoitus on uudistettava.

4.5. Tulevista sukupolvista huolehtiminen on yhteiskuntamallin tulevaisuuden kannalta välttämätöntä. Mitä lapsiin tulee, lasten hyväksikäytön torjuntapolitiikassa tulisi ottaa huomioon TSK:n aiheesta antamassa lausunnossa (CES 976/98) esitetty kokonaisvaltainen, ehkäisevä ja ennakoiva lähestymistapa. Tässä yhteydessä komitea pitää kiitettävänä puheenjohtajamaa Portugalin asettamaa tavoitetta poistaa lapsiin vaikuttava köyhyys vuoteen 2010 mennessä, ja antaa tavoitteelle täyden tukensa.

4.6. Jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan vertaileva tutkimus osoittaa, että kestävä menestys työttömyyden vastaisen taistelussa edellyttää integroitua lähestymistapaa, jossa yhdistyvät talous-, vero-, rakenne- ja työmarkkinapolitiikka. Tämä eri politiikkojen yhdistelmä edellyttää myös yritysten ja työpaikkojen tulevaisuuden varmistamista yhteiskunnallisina, organisaatorisin ja rakenteellisina innovaatioina sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Yrityksissä tarvitaan sekä taloudellisia että sosiaalisia innovaatioita mielikuvituksettomien työpaikkojen vähentämisen ja toimintojen halvan työvoiman alueelle siirtämisen sijaan.

4.7. On selvää, että uuden ajattelutavan tulee myös kattaa yhteiskuntamalli. EU:n on säilytettävä säännöstönsä. Samalla on kuitenkin tarkasteltava eri mallien toimintamekanismeja. Ajattelumme tulee pohjautua luottamukseen, että mikäli uuden ajattelutavan avulla onnistumme rakentamaan innovaation ja tiedon yhteiskunnan, on kykymme luoda uusia ja kestäviä työpaikkoja merkittävä. Yhteiskuntamallin puitteissa tulisi keskittyä pääasiassa riittävän perustan ja suojelun takaamiseen, jotta työntekijät voivat kehittää ja soveltaa taitojaan mahdollisimman hyvin. Uuden ajattelutavan mukaisen yhteiskuntamallin ei tule olla defensiivinen, vaan perustua optimismiin ja vakaumukseen, että voimme luottaa ihmisten yritteliäisyyteen. Ilman sitä ei mistään mallista ole apua.

4.8. Kun pohditaan sitä, miten nykyisiä EU:ssa tavattavia yhteiskuntamalleja on tarpeen sopeuttaa uuteen ajatteluluun, on lisäksi tarpeen pohtia miten itäeurooppalaiset ja muut jäsenedokasvaltiot saadaan nopeasti omaksumaan tämä uusi ajattelu. Tähän liittyy epäilemättä yritystoiminnan rakenteiden uudistaminen sekä tarkoituksenmukainen ja stimuloiva yhteiskuntakehitys.

4.9. Komitea kannattaa puheenjohtajamaa asiakirjan 4 kohtaa, jossa todetaan, että ”työllistämismahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää Euroopan sosiaalisen mallin arviointia. Kyseinen malli on yksi Euroopan rakentamisen keskeisiä arvoja. Sen säilyttäminen globalisoituvassa maailmassa edellyttää, että sen taloudellinen perusta uudistetaan luomalla uusia kilpailutekijöitä, ja toisaalta, että itse malli uudistetaan. Näin voidaan saada aikaan sekä enemmän työpaikkoja että parantaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta”.

5. Tietoyhteiskuntaan liittyvä kansalaisten tekninen koulutus

5.1. Tietoyhteiskuntatekniikan henkilökohtainen hallitseminen ja hyödyntäminen ulottuu sekä koulutusta että työtä laajemmalle. Kyseessä on 2000-luvulla samanlainen perustaito, kuin autonajotaito oli 1900-luvulla.

5.2. Autoilun hitaan yleistymisen myötä 1900-luvulla kukin sukupolvi hankki ajotaidon sitä mukaa kuin katsoi sitä tarvitsevansa. Internetiin perustuvan yhteiskunnan kehittyminen ei vie sukupolveakaan. Niinpä opastusta onkin nopeutettava. Tämä vaatii aloitteita sekä julkiselta vallalta että elinkeinoelämältä.

5.3. Väestön tutustuttaminen Internetin ja sähköpostin käyttöön tarjoaa huomattavia yhteiskunnallisia etuja. Vanhukille, vammaisille ja sairaille se avaa uuden mahdollisuuksien maailman. On viitteitä siitä, että yksittäinen kuluttajan saa lähitulevaisuudessa perinteisiin jakelukanaviin verrattuna parempaa palvelua hyödyntämällä sähköistä kaupankäyntiä. Näin ollen ne, jotka eivät osaa käyttää Internetiä joutuvat todennäköisesti muita heikompaan asemaan. Tämä puolestaan voi merkitä, että jo nyt muita epäedullisemmässä asemassa olevien tilanne heikkenee entisestään.

5.4. Kansalaisyhteiskunnan on kehitettävä tietoyhteiskuntateknologiaan liittyvien riskien ja mahdollisuuksien arviointia, jotta kyseistä teknologiaa voidaan kehittää yhteiskunnallisia tarpeita vastaavaksi. Tämän vuoksi sekä kyseiseen teknologiaan liittyvistä mahdollisuuksista että sen rajoituksista tulee opettaa ja oppia. Virtuaaliyhteiskunta ei korvaa oikeaa yhteiskuntaa.

5.5. Miten yleinen opetus tulisi toteuttaa?

5.5.1. Kansalaisten perehdyttäminen IST:hen ei ole vain koulutuskysymys ja asianomaisten taitojen oppimiskysymys. Ensimmäiseksi on kyse ihmisten ajattelutavan muuttamisesta

- tiedonsaannin suhteen (tiedonmäärä, tiedonsaannin nopeus)
- sen osalta, mitä ihmiset ajattelevat tiedonkäsittelystä, sekä johtopäätökset
- kunkin tiedonosasen objektiivista arvoon nähden, ajatellen erityisesti nykyistä tarvetta suodattaa jatkuvasti tietoa ja arvioida tiedon luotettavuus.

Tämä kaikki huomioiden ammatillinen opetus ei riitä perehdyttämään suurta yleisöä IST:hen. Tarvitaan jatkuvaa koulutusta.

5.5.2. Alle 20-vuotiaiden tulisi oppia tietoyhteiskuntateknologiaan liittyvät taidot koulujärjestelmän piirissä. Mikäli opettajien oma asiantuntemus, opettajakoulutus ja koulujen laitteistot eivät vielä ole riittävällä tasolla, tulisi tilanne korjata pikakurssein. Tässä yhteydessä tulisi ottaa huomioon monien opiskelijoiden merkittävä osaaminen ja hyödyntää sitä.

5.5.3. Loppuosa väestöstä joutuu läpikäymään uudelleen koulutuksen ja koulutuksen. Koulutusvastuun ja toteuttamisvastuun kantavat väistämättä elinikäisen koulutuksen oppilaitokset ja instituutiot. On selvää, että vaaditaan viipymättä toimenpiteitä ja järjestelyitä tämän saavuttamiseksi.

5.5.4. Suuri osa työssä käyvistä oppii tarvittavat taidot työpaikallaan. Monissa jäsenvaltioissa on aloitettu erityisohjelmia. Tätä tukee kouluikäisten vaikutus. Kouluilla on mahdollisuus tarjota opetusta niille vanhemmille, jotka eivät työssään käytä tietoyhteiskuntatekniikkaa.

5.5.5. Huomattava osa hieman alle 60-vuotiaista työssäkäyvistä ei välttämättä ole työssään tekemisissä tietotekniikan kanssa. Varhainen eläkkeelle siirtyminen voi merkitä, että osa ikäpolvesta ei ole missään tekemisissä tietoyhteiskuntateknologian kanssa. Erityisenä haasteena on saada tämä ikäpolvi tarttumaan uudelleen työhön.

5.5.6. Yli 60-vuotiaiden ikäluokka on pitkälti sivuutettu. Mikäli heillä ei ole mahdollisuutta käyttää tietoyhteiskuntatekniikkaa, he joutuvat yhteiskunnallisesti muita huonompaan asemaan.

5.6. Julkishallinnolle suositellaan seuraavia toimia:

5.6.1. Tietoyhteiskuntateknologiaan liittyvän kouluissa annettavan opetuksen taso on varmistettava asettamalla tavoitteet siten, että ne takaavat taitojen yleisen omaksumisen. Tämä edellyttää lisää voimavaroja mm. opettajien koulutukseen.

5.6.2. Työssäkäyvien kohdalla on tarvittaessa rohkaistava tietotekniikkaa koskevaa yleissivistävää ja ammatillista koulutusta jo ennen kuin kyseistä taitoa tarvitaan työssä. Kaikilla työntekijöillä tulisi olla mahdollisuus taitojen hankkimiseen. Viranomaisten ja yritysten tuleekin olla päättäväisiä, että mahdollisuus toteutuu.

5.6.3. Työttömille ja niille eläkkeelle siirtyneille, jotka voidaan vielä saada palaamaan työhön, on tarjottava työllistymistä palvelevaa, yleissivistävää ja ammatillista IST-koulutusta. Tässä yhteydessä on lisäksi välttämätöntä tarjota vaihtoehtoja myös (vähemmistön muodostaville) ryhmille, joille IST-taitojen omaksuminen on mahdotonta.

5.6.4. Työelämästä syrjäytyneille sekä vanhuksille, vammaisille ja sairaille tulee tarjota IST-opastusta ja -koulutusta paikallisyyhteisöjen puitteissa.

5.6.5. Kattavuuden saavuttaminen voi myös edellyttää edullisten tai ilmaisten laitteistojen tarjoamista. Ammattiyhdistykset ja yritykset voivat käyttää ostovoimaansa ja hankkia laitteita edullisesti työntekijöiden puolesta. Yhteisöjen (ks. kohta 5.6.4) lienee tukeuduttava julkiseen valtaan tai muihin osapuoliin. Internetin käyttö tulee myös edullisemmaksi tietokonetta yksinkertaisempien selailulaitteiden kehittymisen myötä.

5.6.6. Lissabonin huippukokouksessa jäsenvaltiot voitaisiin saada sitoutumaan näihin toimiin.

6. Yrittäjyyden kulttuuri

6.1. Huippukokouksen päätelmissä tulisi tunnustaa yritysten ja yrittäjien yhteiskunnallis-taloudellinen asema. Ne tarjoavat arvokkaan kanavan teknologian hyödyntämiselle, innovaatiolle ja tiedolle.

6.2. Lissabonissa tulisi pyrkiä poistamaan yrittäjyyttä haittaavat esteet samalla, kun pyritään hankkimaan hyväksyntää sen yhteiskunnallis-taloudelliselle roolille.

Toimet yrittäjyyden tukemiseksi:

6.2.1. Jokaisessa koulussa ja jokaisella kouluasteella tulisi panna alulle yrittäjyysaloitteita. Ammatinvalinnanohjaajia tulisi kouluttaa välittämään tietoa liike-elämässä luotavan uran tarjoamasta haasteellisuudesta ja jännityksestä. Koulusta valmistuvien nuorten tulisi pystyä ryhtymään yrittäjiksi 20–30-vuotiaina, eli kun he ovat luovimmillaan.

6.2.2. Verotusta muutettava on yrittäjien ja heidän työntekijöidensä kannustamiseksi. Veropolitiikan keinoin on luotava riskipääomaa houkutteleva ympäristö. Nämä toimet tulee suunnata pk-yrityksille ja palvelemaan uusien yritysten perustamista.

6.2.3. Yritysten perustamista ja kehittämistä haittaavien esteiden poistamiseksi tulisi niihin liittyvää sääntelyä ryhtyä uudistamaan. Yrityksen perustamiseen liittyvien asiakirjojen määrä tulisi kaikissa jäsenvaltioissa vähentää vuoden 2000 loppuun mennessä minimiin.

6.2.4. Yritysten kyky selvittää määräyksistä on rajallinen. Ne eivät pysty omaksumaan uusia määräyksiä vuodesta toiseen. Jopa suurehkoilla yrityksillä on vaikeuksia pysyä ajan tasalla hallinnollisten muodollisuuksien tulvassa, vaikka niiden kohdalla tästä aiheutuvat kulut ovat suhteessa pk-yrityksiin kohdistuvia pienemmät. Määräysten kohdalla vallitseva suuntaus on yritysten ja erityisesti pienyritysten kohdalla käännettävä ja niistä aiheutuvaa taakkaa on pyrittävä vähentämään.

6.2.5. Poliitikkojen on ryhdyttävä jyrkkiin toimiin yritysten ja yhteiskunnan yli pyyhkivän sääntelyaallon hillitsemiseksi ja kääntämiseksi. Ministeriöt eivät pysty osastojaon vuoksi arvioimaan yrityksiin kohdistuvan, eri ministeriöistä peräisin olevan sääntelyn kokonaisuutta. Euroopan komissiossa ja useimmissa jäsenvaltioissa asiaa on selvitetty vuosia laihoihin tuloksiin. Vaikutuksen aikaan saaminen edellyttää päättäväisiä toimia. Jäsenvaltioiden tulisi Lissabonissa sitoutua tähän pyrkimykseen uudelleen ja yhdistää siihen riittävän tehokas seurantaprosessi ja aikataulu. Viime aikoina useat tahot ovat puoltaneet pienyritysten peruskirjan laatimista. Se olisi erittäin näkyvä ja tehokas tapa käsitellä näitä kysymyksiä ja koota useimmat näkökohdat yhteen.

6.2.6. Erityisen tärkeää on, ettei sähköistä kaupankäyntiä tukehduteta heti sen syntyvaiheessa. Nk. *dot.com* -yritysten räjähdysmäinen kasvu on huomattava innovaation lähde. Ne kaipaavat rohkaisua. Komission päättäväisyys edistää sähköistä

kaupankäyntiä koskevaa lainsäädäntöä on erittäin tervetullut ”*dot.eu* -alueen” kannalta. Komitea kannattaa ”eEurope – Tietoyhteiskunta kaikille” -aloitetta⁽¹⁾ sekä komission aiheesta ”Työllisyysstrategiat tietoyhteiskunnassa” hiljattain Lissabonin huippukokousta silmällä pitäen antamaa tiedonantoa⁽²⁾.

7. Vakiintuneet yritykset ja uusi ajattelutapa

7.1. Yritystoiminnassa muutos on jatkuvaa. Jokaisen yrityksen on mahdollista epäonnistua. Markkinavoimat muuttavat sääntöjä jatkuvasti. Yritysten on innovoitava säilyäkseen hengissä.

7.2. Innovaatio voi kohdistua jokaiseen liiketoiminnan osa-alueeseen, eli tutkimus- ja kehitystoimintaan, tuotteisiin ja tuotantoon, markkinoihin ja markkinointiin sekä palvelujen tarjontaan. Mikäli tämä edellyttää työn organisointia, tarvitaan erityisesti teknistä, rakenteellista ja sosiaalista innovointia.

7.3. Innovaatio merkitsee muutosta. Uudessa ajattelutavassa muutos on jatkuvaa. Yritysten, yhteiskunnan ja julkisen vallan on oltava valmiit hyväksymään tämä seikka. Yritysten tulee olla nykyistä joustavampia ja sopeutuvaisempia – vähemmän jäykkä ja hierarkiaan perustuvia.

7.4. On ryhdyttävä mm. seuraaviin toimiin:

7.4.1. Vielä nk. ”sini- ja valkokaulustyöläisiä” erottavia tekijöitä on arvioitava uudelleen, koska joustavassa yrityksessä tavoitteena on ainoastaan yksi työntekijäryhmä.

Amsterdamin sopimuksen 13 artiklan mukaisesti on poistettava kaikki sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumuksen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliin suuntautumiseen perustuva syrjintä.

7.4.2. Yritysten on saatava tietoyhteiskuntateknologiasta mahdollisimman hyvä kilpailuetu. Tämän seurauksena yritysjohtoon hierarkkinen rakenne voidaan purkaa, antaa työntekijöille päätösvaltaa, luoda uusia työpaikkoja ja korvata vanhoja. Nämä muutokset on tehtävä harkiten. Vastaavasti kielteisten vaikutusten lieventämiseksi ja muutoksen saaman hyväksynnän lisäämiseksi työntekijät tarvitsevat viranomaisten, ammattiliittojen ja yrityshallinnon tukea uudelleen koulutuksessa ja uudelleentyöllistymisessä.

⁽¹⁾ ”eEurope – Tietoyhteiskunta kaikille”, KOM(1999) 687 lopull.

⁽²⁾ KOM(2000) 48 lopull.

7.4.3. Ammattitaitoinen ja sopeutumiskykyinen työvoima on ensisijaisen tärkeää uudessa innovatiivisessa työympäristössä. Nykyään vain vähemmistö työvoimasta omaa riittävät taidot uuden teknologian hyödyntämiseksi ja voi siten saada työstään paremman palkkion. Enemmistöllä ei ole ammattitaitoa lainkaan tai vain jonkin verran ja heidän palkkionsa jää pienehköksi. Tulevaisuudessa vähenee ei lainkaan tai vain vähäistä ammattitaitoa vaativien työpaikkojen määrä, ja kaikkien työntekijöiden tulee koulutuksen ja uudelleen koulutuksen avulla hyödyntää koko kapasiteettinsa.

7.4.4. Komitea toistaa toiveensa, että kaikki enemmän kuin tuhat ihmistä EU:n alueella työllistävät yritykset ja julkisen alan laitokset laativat vapaaehtoisesti muutoksenhallintaraportin⁽¹⁾. Raportin tarkoituksena on antaa tietoa odotettavista rakennemuutoksista ja hahmotella ennakoitua tulevan muutoksen hallintaa. Työntekijät ja heidän edustajansa tulisi ottaa mukaan raportin laadintaan ja sen inspiroimien toimien toteutukseen.

7.4.5. Talouden alueellisen ja toimialakohtaisen kehityksen ennakkoinnin ja suunnittelun helpottamiseksi komitea kehottaa komissiota lisäksi selvittämään mahdollisuutta perustaa eurooppalainen elinkeinoelämän muutosten seurantakeskus⁽²⁾.

8. Koulutuksen mukauttaminen uuteen ajattelutapaan

8.1. Koulutukselle tulisi asettaa seuraavat tavoitteet:

a) yksilötaso

- henkilökohtaisten mahdollisuuksien hyödyntämien
- työllistymisen varmistaminen

b) jäsenvaltiotas

- väestön potentiaalin hyödyntäminen
- uuden ajattelutavan mukaisen talouden ja yhteiskunnan edellyttämien taitojen kehittäminen.

8.2. Henkilökohtaisten mahdollisuuksien toteuttamisen perusedellytys on, että koulujärjestelmä valmistaa yksilön hallitsemaan elämänsä, selviytymään yhteiskunnassa, työyhteisössä, kehittämään sosiaalisia taitojaan ja kantamaan vastuuta. Vankat yleistedot sekä puhe-, luku-, kirjoitus- ja laskutaidon kaltaisten perusvalmiuksien hallinta ovat keskeisen tärkeitä, jotta uudesta teknologiasta saadaan täysi hyöty. Näiden taitojen

puute on merkittävä syy marginalisoitumiseen. Nykypäivän työelämässä esiintyvät haasteet vaativat täyden kapasiteetin käyttöönottoa. Tietoyhteiskunnan tärkeysjärjestyksen kärjessä tulee olla kattava toimintasuunnitelma kaikenikäisten luku- ja laskutaidon takaamiseksi. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siirtolaisten ja etnisten vähemmistöjen tarpeisiin.

8.3. Jos koulujärjestelmässä pyrittäisiin nykyistä enemmän valmentamaan nuoria työelämään, tämä auttaisi heitä keskittymään omaan työllistettävyyteensä samalla kun korostettaisiin itsensä työllistämisen ja yrittäjyyden tarjoamia mahdollisuuksia. Samalla nuoret saisivat tietoa yritysten taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta panoksesta sekä yrityksen velvollisuuksista yhteiskuntaa kohtaan.

8.4. Tasavertaisten mahdollisuuksien edistämiseksi kognitiivisessa yhteiskunnassa on naisille taattava nykyistä paremmat mahdollisuudet päästä tekemisiin uuden teknologian kanssa. Joissain jäsenvaltioissa juuri uusi teknologia ei juurikaan ole varttuvien tyttöjen ulottuvilla kouluissa tai kodeissa, tai se on jopa kokonaan heidän ulottumattomissaan. Miesten ja naisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien varmistamiseksi ja työmarkkinoilla naisiin kohdistuvan syrjinnän torjumiseksi tämä seikka tulee tulevaisuudessa oikaista. Aikaisemmin naiset hyötyivät palvelualan laajentumisesta. Tulevaisuudessa voidaan olettaa että miesten osuuden alalla työskentelevistä kasvavan. Eräs syy tähän on perinteisesti naisvaltaisten palveluammattien jatkuva rationalisointi, joka luo uusia työpaikkoja miehille tuotantoon läheisesti liittyvillä aloilla. Tämän vuoksi naisten on tärkeää omaksua tarvittavia taitoja, jotta he voivat jatkossa puolustaa asemaansa näillä markkinoiden nopeasti kasvavilla aloilla.

8.5. Työllistettävyyteen ja ammattitaitoon liittyvän huolen vuoksi olisi väärin vähätellä akateemisen koulutuksen merkitystä. Akateemisesti lahjakkaiden tulisi ihannetapauksessa opiskella mahdollisimman korkeatasoinen akateeminen tutkinto ennen työelämään siirtymistään. Monet yritysmaailman lahjakkuuksista loivat poikkeuksellisen ansiokkaan akateemisen uran ennen tuloaan liike-elämään. Hyvin koulutettu akateeminen väestö voi antaa panoksensa kaikilla yhteiskuntaelämän tasoilla ja heitä tarvitaan tietoyhteiskunnan johtaviin aseisiin.

8.6. Innovaatiota ja tietoa hyödyntämään pyrkivän talouden tulee pohjautua tieteeseen ja teknologiaan. Tarvitaan riittävästi korkeatasoista tieteellistä, teknistä ja liikkeenjohdollista osaamista, jonka tulee jakautua työvoiman keskuudessa tasaisesti. Tiedettä ja teknologiaa sisältävät opinto-ohjelmat eivät ole riittävän houkuttelevia. Uusi lähestymistapa tiede- ja teknologia-aineiden opettamiseen ja oppimiseen koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla on asetettava etusijalle. Lisäksi on varmistettava nykyistä läheisempi yhteys teoreettisen luonnontieteiden opiskelun ja teollisuudessa tapahtuvan käytännön soveltamisen välille.

(1) Ks. TSK:n lausunto aiheesta "Kuinka hallita muutosta – Teollisuuden muutosten taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia käsittelevä korkean tason työryhmä – Loppukertomus", EYVL C 258, 10.9.1999.

(2) Mt.

8.7. TSK valmistelee lausuntoa aiheesta "Koulutuksen eurooppalainen ulottuvuus: luonne, sisältö ja tulevaisuuden näkymät", jossa se hahmottelee aiheeseen liittyviä ehdotuksiin. Lissabonin huippukokouksessa EU:n tulisi sitoutua parantamaan nykyisen työvoiman ammattitaitoa jäsenvaltioiden ja yritysten aloittein, ja edistää samalla yrittäjäkulttuurin entistä parempaa ymmärtämistä ja tukea.

9. Kestävä kehitys

9.1. Olisi vaikea kuvitella uutta ajattelutapaa ilman kestävä kehitystä. Ajattelutavan on oltava kestävä ja siksi sen on perustuttava innovaatioon ja tietoon. Tärkeimpiä tässä yhteydessä huomioon otettavia seikkoja ovat:

9.1.1. Jätteiden määrän sekä maan, veden ja ilmakehän saastumisen valvonta ja vähentäminen.

9.1.2. Maaperän ja veden kestävä käyttö maataloudessa, metsätaloudessa, puutarhaviljelyssä, kaupunkisuunnittelussa, teollisessa toiminnassa, liikenteessä, matkailussa ja urheilussa.

9.1.3. Kestävien polttoainevarojen hyödyntämisen kehittäminen ja orgaanisten polttoaineiden ja muiden rajallisten luonnonvarojen käyttö.

9.1.4. Maalla ja merellä tapahtuvan elintarviketuotannon tasapainottaminen nykyistä paremmin kysynnän ja kestävyysmukan sekä nykyistä suuremman huomion kiinnittäminen elintarviketun laatuun.

9.1.5. Yksityisen ja julkisen liikenteen nykyistä parempi tasapaino ja sitä tukeva nykyistä järkipäisempi lähestymistapa maankäytön suunnitteluun ja maankäyttöön.

9.2. Asianmukaisen tietopohjan kehittäminen tarjoaa keinot kestävyysmukan entistä parempaan hallintaan. Mahdollisuuksia avautuu sekä julkiselle että yksityiselle tutkimukselle, mutta julkiset aloitteet ovat välttämättömiä.

9.3. Ympäristönsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyvän teknologian hyödyntämiseen liittyy valtava työllistämispotentiaali.

9.4. Mikäli kohdassa 9.1 kuvattu tavoite halutaan savuttaa, tarvitaan teknisiä, teollisia sekä käyttäytymiseen ja kulttuuriin liittyviä innovaatioita. Onnistuessaan innovaation tulisi johtaa nykyisten yritysten elpymiseen sekä uusien ja menestyvien pk-yritysten perustamiseen. Jäsenvaltioiden on luotava riittävät kannusteet (sekä keppiä että porkkanaa) tällaisen innovaation edistämiseksi.

9.5. Taloudellisesti, ekologisesti ja yhteiskunnallisesti vakaan tulevaisuuden mahdollisuus kasvaa, mikäli sille pystytään luomaan laaja teknisestä ja organisatorisesta asiantuntemuksesta koostuva perusta ja kehittämään sitä edelleen. Eräs edellytys tähän on toimiva ja tehokas innovaatiojärjestelmä, jossa tutkimuksen, koulutuksen, tuotannon ja organisoinnin sekä teknologian siirron ja jäsenvaltioiden innovaatiopolitiikan välillä on monimuotoista vuorovaikutusta.

9.5.1. Tämän lisäksi Euroopassa on välttämätöntä edistää tulevien innovaatioiden lähteenä ja perustana – sekä niiden määrän että laadun suhteen – olevaa tutkimus- ja kehitystoimintaa.⁽¹⁾ Tutkimiseen ja kehittämiseen liittyvistä työmahdollisuuksista tulee samalla tehdä niin puoleensavetäviä, että lahjakkaimmat saadaan houkuteltua alalle ja pysymään Euroopassa. Jo kouluopetuksessa on tarjottava enemmän tasokasta opetusta matemaattis-luonnontieteellisissä (ja mahdollisesti myös teknisissä) aineissa.

9.6. Lissabonin huippukokous voisi antaa kohdassa 9.1 esitettyjen seikkojen tutkimisen nykyisten EU:n ohjelmien ja sitoumusten valossa komission vastuulle. Näin neuvosto voisi harkita lisätoimia, joilla varmistetaan, että uusi ajattelutapa on kestävä kehityksen mukainen.

9.7. Kestävyysmukan liittyvä ulottuvuus on uusien jäsenvaltioiden liittymisen kannalta erityinen haaste.

10. Julkinen valta ja uusi ajattelutapa

10.1. Kun otetaan huomioon tässä lausunnossa esiin tuodut seikat ja jäsenvaltioiden aloitteiden valtava määrä, avainkysymys kuuluukin, tarvitaanko myös julkisessa vallankäytössä uutta ajattelutapaa?

10.2. Perinteinen näkemys, jonka mukaan valtio on itsenäisen palvelujen toimittaja tulee korvata valtion ja yhteiskunnan yhteistyösuhteella. Suuri yleisö odottaa valtiolta sääntöjen ja määräysten noudattamisen lisäksi asianmukaisten palvelujen tehokasta toimittamista.

10.3. Valtiollisessa uudistuspolitiikassa tulee

- keskittyä enemmän hajautettuihin yhteistyöverkkoihin,
- painottaa nykyistä enemmän taloudellista tehokkuutta ja suorituskykyä.

Tähän liittyy hallinnon tehokkuuden parantaminen sekä vaihtoehtoisten toteuttamistapojen taloudellisuuden punnitseminen.

⁽¹⁾ Ks. myös komission tiedonanto "Kohti eurooppalaista tutkimus-alueita" – KOM(2000) 6 lopull.

10.4. Valtion- ja julkishallinnon rakennemuutos on kokonaan toinen, monimutkainen ja pitkällinen tehtävä. Sen edistä-

miseen liittyvät ehdotukset esitetään erillisessä TSK:n lausunnossa.

Bryssel 2. maaliskuuta 2000.

Talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Beatrice RANGONI MACHIAVELLI
